

Część I. Zarys integracji europejskiej

1. Proces integracji. Proces integracji europejskiej rozwijający się na kontynencie po II wojnie światowej można podzielić na kilka etapów. Ich początkowe i końcowe daty wyznaczają wydarzenia, które spełniały rolę katalizatorów integracji (przede wszystkim są to daty zawarcia traktatów istotnych dla integracji). Oddzielnie można wspomnieć o projektach integracyjnych zgłaszanych przed 1945 r.

2. Warunki konieczne dla rozwoju integracji. Można wymienić co najmniej kilka warunków koniecznych i zarazem sprzyjających integracji europejskiej. Należą do nich: **zróźnicowanie polityczne i wielość podmiotów (państw); wspólne podłoże kulturowe; wspólna religia; wspólnota zagrożeń oraz wspólne interesy ekonomiczne.**

3. Plan Marshalla. Duże znaczenie dla wsparcia tendencji integracyjnych miał amerykański **Plan Pomocy Europie** (*European Recovery Program*), zwany także **Planem Marshalla**. Przewidywał on udzielanie państwom europejskim pomocy finansowej i technicznej pod warunkiem przedstawienia przez nie wspólnego planu odbudowy i liberalizacji swoich gospodarek, a także powołania instytucji do podziału pomocy. W efekcie, 16.4.1948 r. państwa Europy Zachodniej stworzyły **Organizację Europejskiej Współpracy Gospodarczej** (*Organization for European Economic Cooperation* – OEEC), przekształconą konwencją paryską z 14.12.1960 r. w **Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju** (*Organization for Economic Cooperation and Development* – OECD). Zajmowała się ona pierwotnie podziałem pomocy z Planu Marshalla.

4. Deklaracja Schumana. Na początku lat 50. XX w. zaistniał konflikt między Francją a nowo powstałą RFN o status Zagłębia Saary. RFN chciała włączyć ten przemysłowy region do swojego terytorium (nastąpiło to ostatecznie w 1957 r.), jednak Francja obawiała się wzmocnienia potencjału przemysłowego Niemiec. Podobny konflikt miał miejsce po I wojnie światowej i doprowadził do, zorganizowanego w 1935 r. przez władze hitlerowskie, plebiscytu, w wyniku którego Saarę przyłączono do Rzeszy. Wyciągając wnioski z przeszłości, francuski minister spraw zagranicznych **Robert Schuman** postanowił inaczej rozwiązać sporne zagadnienie. Wyjściem było rozwiązanie ponadnarodowe, czyli ucieczka od narodowych, partykularnych egoizmów. W dniu 9.5.1950 r. wystąpił on z tzw. **Deklaracją Schumana**, czyli skierowaną do rządu RFN propozycją **połączenia przemysłów węglowo-stalowych Francji i Niemiec i poddania ich kontroli ponadnarodowego organu.**

5. Traktat o Europejskiej Wspólnocie Węgla i Stali. Deklaracja *Schumana* doprowadziła do podpisania w Paryżu 18.4.1951 r. **Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali** (od miejsca podpisania jest także zwany **traktatem paryskim**). Został on zawarty przez 6 państw (Belgia, Francja, Holandia, Luksemburg, RFN i Włochy). Wszedł w życie 23.7.1952 r., a ponieważ został zawarty na 50 lat, okres jego obowiązywania wygasł 23.7.2002 r. (w konsekwencji EWWiS przestała istnieć, zaś jej kompetencje przejęła Wspólnota Europejska). Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Węgla i Stali utworzył pierwszą z 3 **ponadnarodowych organizacji wspólnotowych**, wyposażonych w osobowość prawną. Był przykładem **integracji sektoralnej**, gdyż jednoczeniu podlegał wyłącznie ściśle wydzielony obszar (przemysł węglowo-stalowy). Utworzył wspólny rynek węgla, żelaza i stali pomiędzy umawiającymi się państwami. Powołał także instytucje Wspólnoty, na które składały się: **Wysoka Władza, Wspólne Zgromadzenie, Specjalna Rada Ministrów.**

6. Koncepcje integracji europejskiej. Wypracowane już w latach 50. XX w. koncepcje integracji (łac. *integratio* – łączenie, zespolenie) można podzielić na 3 grupy.

Koncepcja federacyjna	Zakłada współpracę w oparciu o struktury ponadnarodowe, obejmującą wszystkie sfery integracji i prowadzącą do powstania federalnego państwa europejskiego. Koncepcja ta znajdowała duże uznanie m.in. wśród polityków niemieckich.
Koncepcja konfederacyjna	Integracja ma przebiegać z zachowaniem atrybutów suwerenności uczestniczących państw. Należy dokonać podziału kompetencji między organizację a państwa. Lansował ją m.in. prezydent Francji <i>Ch. de Gaulle</i> (koncepcja „Europy Ojczyzn”).
Koncepcja funkcjonalistyczna	Najbardziej pragmatyczna, zakłada, że integrację polityczną poprzedzać powinna ekonomiczna. Dopiero po zintegrowaniu w sferze gospodarczej można rozwijać projekty integracji politycznej.

W toku rozwoju integracji wymienione koncepcje ścierały się ze sobą.

7. Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą.

Europejska Wspólnota Gospodarcza miała na celu, poprzez ustanowienie wspólnego rynku i unii gospodarczo-walutowej oraz prowadzenie wspólnych polityk i działań, przyczynianie się w całej Wspólnocie do harmonijnego i zrównoważonego rozwoju działań gospodarczych, trwałego i nieinflacyjnego wzrostu, z poszanowaniem środowiska naturalnego, wysokiego stopnia zbieżności funkcjonowania gospodarek, wysokiego poziomu zatrudnienia i opieki społecznej, podnoszenia stopy życiowej i jakości życia, spójności ekonomicznej i społecznej oraz solidarności pomiędzy państwami członkowskimi (art. 2 TEWG).

8. Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Energii Atomowej.

Zadaniem EWEA jest przyczynianie się, poprzez stworzenie niezbędnych warunków, do powstania i szybkiego rozwoju przemysłu jądrowego, do podniesienia stopy życiowej w państwach członkowskich oraz rozwoju wymiany z innymi państwami (art. 1 TEWEA).

9. Jednolity Akt Europejski.

W 1975 r. w ramach Wspólnot został przedstawiony raport w sprawie utworzenia UE, tzw. **Raport Tindemansa**. W dniu 6.1.1981 r. wysunięto niemiecko-włoską propozycję, znaną pod nazwą Inicjatywy *Genschera-Colombo* (nazwa pochodzi od nazwisk ministrów spraw zagranicznych obu państw).

W efekcie Inicjatywy Genschera–Colombo przyjęto, na spotkaniu Rady Europejskiej w Stuttgarcie 19.6.1983 r., Uroczystą Deklarację o Unii Europejskiej.

Na spotkaniu Rady Europejskiej w Mediolanie (28–29.6.1985 r.) postanowiono zwołać, zgodnie z propozycjami tzw. **Raportu Doogé'a**, Konferencję Międzyrządową w celu rewizji traktatów Wspólnot oraz wzmocnienia współpracy politycznej w ramach EWP poprzez nadanie jej podstaw prawnomiędzynarodowych. Konferencja, która rozpoczęła prace 9.9.1985 r., doprowadziła do przyjęcia **Jednolitego Aktu Europejskiego**. Akt ten podpisany w Luksemburgu 17.2.1986 r. przez przedstawicieli 9 państw członkowskich Wspólnot Europejskich i 28.2.1986 r. w Hadze przez pełnomocników pozostałych 3 państw, wszedł w życie 1.7.1987 r. Z formalnego punktu widzenia stanowił on, liczącą 34 obszerne artykuły, umowę międzynarodową, do której dołączono 20 deklaracji. Charakter prawny deklaracji pozostawał różnicowany, większość z nich miała jedynie polityczne znaczenie, precyzując przepisy JAE.

Jednolity Akt Europejski już w preambule zapowiadał utworzenie w przyszłości Unii Europejskiej. W ciągu 5 lat od wejścia JAE w życie miała zebrać się Konferencja Międzyrządowa, w celu przeanalizowania zmian w traktacie.

10. Utworzenie Europejskiego Obszaru Gospodarczego. W 1992 r. WE wraz ze swoimi 12 ówczesnymi państwami członkowskimi zawarła porozumienie z państwami EFTA (*European Free Trade Association* – Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu).

Pierwotnie EFTA została założona przez 7 państw (Austria, Dania, Norwegia, Portugalia, Szwajcaria, Szwecja, Wielka Brytania). Z biegiem czasu większość członków EFTA porzuciła organizację, stając się członkami WE. Na początku lat 90. XX w., pod wpływem propozycji ze strony WE, pozostałe jeszcze państwa EFTA (Norwegia, Szwajcaria, Islandia, Lichtenstein) zdecydowały się przyjąć ofertę współpracy. Efektem było zawarcie w 1992 r. wspomnianego porozumienia z Porto o utworzeniu **Europejskiego Obszaru Gospodarczego** – EOG (porozumienie weszło w życie 1.1.1994 r.).

11. Okres od 1993 r. do 2001 r.

Traktat z Amsterdamu	Konferencję międzynarodową w 1996 r. otworzyło nadzwyczajne posiedzenie Rady Europejskiej w Turynie, 29.3.1996 r. Posiedzenia Konferencji (we Florencji, 21–22.6.1996 r., Dublinie, 5.10.1996 r. i ponownie w Dublinie, 13–14.12.1996 r.) znaczyły głębokie rozbieżności zdań między państwami członkowskimi. Wstępnie jednak na posiedzeniu Rady Europejskiej w Amsterdamie, w dniach 16–17.6.1997 r., udało się przyjąć Traktat z Amsterdamu, zmieniający Traktat o Unii Europejskiej, Traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty (wszedł w życie 1.5.1999 r.). Traktat z Amsterdamu nie sprostał zasadniczemu wyzwaniu, tj. nie udało mu się dostosować Unii do potrzeb rozszerzenia. Zmiany instytucjonalne były nieznaczne (objęły: ustalenie liczby posłów do PE, reformę procedury współdecydowania przy stanowieniu prawa WE, zmiany dotyczące sposobu powoływania KE i pozycji jej przewodniczącego, dodanie nowych kompetencji ETS i Komitetowi Regionów).
Traktat z Nicei	Wszedł w życie 1.2.2003 r. Wprowadził reformy instytucjonalne (m.in. reformę składu KE; rozszerzenie zakresu głosowania większością kwalifikowaną w Radzie UE; ustalenie zasady podziału głosów w Radzie UE – tzw. nicejski system głosowania; reformę organów sądowych Wspólnot; ustalenie liczby posłów w PE), oraz zreformował instytucję wzmocnionej współpracy i art. 7 TUE (sankcje na wypadek naruszenia zasad UE).
Traktat Lizboński	Zaczął obowiązywać w dniu 1.12.2009 r. Jest typowym traktatem rewizyjnym, pomyślanym na wzór Traktatu Nicejskiego. Nie uchylił on, a jedynie zmienił TUE i TWE (wynika to zresztą z samej oficjalnej nazwy umowy: Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską). W porównaniu do Traktatu Konstytucyjnego usunięto w Traktacie Lizbońskim postanowienia mogące świadczyć o konstytucyjnym charakterze tego aktu. Między innymi dotyczyło to usunięcia z nazwy umowy terminu „konstytucja”; wykreślenia postanowień związanych z symbolami UE (flagą, hymnem i dewizą Unii – art. 1-8 Traktatu Konstytucyjnego); rezygnacji z art. 1-6 Traktatu Konstytucyjnego ustalającego zasadę pierwszeństwa prawa Unii przed prawem krajowym państw członkowskich; rezygnacji z przyjętego w Traktacie Konstytucyjnym nazewnictwa źródeł prawa (ustawa europejska, europejska ustawa ramowa), które za bardzo kojarzyły się z państwem. Traktat z Lizbony utrzymał tradycyjne nazwy (rozporządzenia, dyrektywy, decyzje).

Część II. Unia Europejska jako organizacja międzynarodowa (po 1.12.2009 r.)

Rozdział 1. Uwagi wstępne

Traktat Lizboński zasadniczo zmienił konstrukcję UE. **Zlikwidował on dotychczasową filarową strukturę UE.** W jej miejsce **powstała jednolita Unia Europejska wyposażona w podmiotowość prawną.** Oznacza to likwidację WE (jej kompetencje przejęła UE jako następcą prawnym), choć ustanawiający ją traktat (TWE) nadal pozostał w mocy (zmianie uległa natomiast jego nazwa: z TWE na Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – TFUE). Ponieważ nadal obowiązuje także TUE, Unia działa w oparciu o dwa traktaty: **TUE i TFUE** (dawny TWE). Z zakresu jednolitej UE wyłączona została EWEA (traktat o EWEA nadal obowiązuje, a wspólnota ta pozostała samodzielną, choć ściśle powiązaną z UE organizacją międzynarodową).

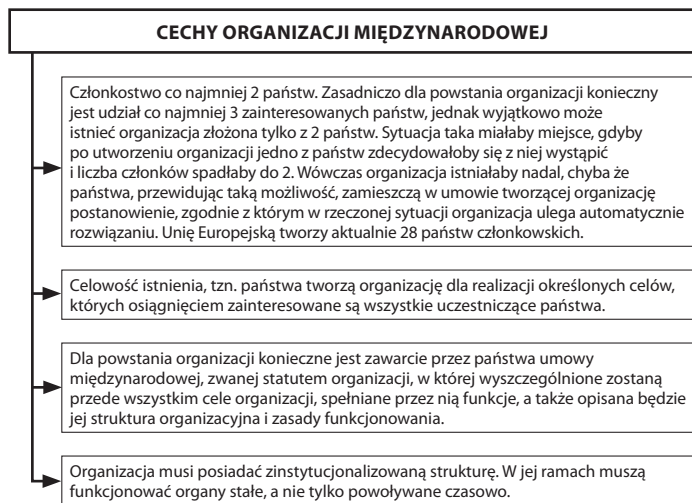
 Współcześnie UE może być kwalifikowana jako organizacja międzynarodowa. Jest to jednak szczególna złożona organizacja międzynarodowa, gdyż jej podstawy funkcjonowania (statut) regulowane są nie przez jedną umowę międzynarodową (jak to jest w przypadku klasycznych organizacji), ale przez dwa traktaty (TUE i TFUE).

Rozdział 2. Ogólne informacje o organizacjach międzynarodowych

1. Definicja organizacji międzynarodowej. W prawie międzynarodowym nie istnieje legalna definicja organizacji międzynarodowej. Niemniej jednak podejmuje się próby konstruowania definicji w oparciu o wyliczenie cech charakterystycznych organizacji. Na tej podstawie

organizację międzynarodową określić można jako **celowy związek państw utworzony na kanwie zawartej między nimi umowy międzynarodowej (mającej charakter statutu organizacji) i wyposażony w system stałych organów**. Niektórzy wymieniają ponadto jako dodatkowy element tej definicji posiadanie przez organizację **osobowości prawnej** różnej od osobowości tworzących ją państw.

2. Cechy organizacji międzynarodowej

Przedstawiona powyżej definicja odnosi się do międzynarodowych organizacji rządowych, czyli takich których członkami są państwa.

3. Funkcje organizacji międzynarodowych. Przez funkcje organizacji międzynarodowych należy rozumieć **działania organizacji zmierzające do wypełnienia nałożonych na nią zadań**. Funkcje nie są tożsame z zadaniami organizacji, o ile bowiem zadanie określa pożądaną, docelowy efekt działalności organizacji (co organizacja ma osiągnąć), o tyle funkcja dotyczy sposobu działania w jaki efekt ten powinien zostać osiągnięty.

Według *W. Morawieckiego* każda organizacja pełni podstawową funkcję polegającą na politycznym procesie:

- ujawniania zakresu zgodności interesów państw członkowskich,
- osiągania ogólnego porozumienia w sprawie wspólnych zadań odpowiadających zakresowi zgodności interesów,
- osiągania porozumienia w sprawie środków realizacji takich wspólnych zadań (*W. Morawiecki*, *Funkcje organizacji międzynarodowej*, Warszawa 1971).

4. Podmiotowość organizacji międzynarodowych. Podmiotowość w prawie międzynarodowym oznacza możliwość samodzielnego, niezależnego od państw członkowskich, występowania przez organizację w płaszczyźnie międzynarodowej, tzn. dokonywania czynności cechujących podmiot prawa międzynarodowego. Do czynności tych zalicza się:

- prawo zawierania umów międzynarodowych (*ius tractatum*),
- prawo legacji (*ius legationis*), czyli prawo wysyłania własnych (czynne prawo legacji) i przyjmowania obcych (bierne prawo legacji) przedstawicieli dyplomatycznych,
- prawo występowania z roszczeniami międzynarodowymi (*ius standi*), z czym wiąże się także ponoszenie odpowiedzialności międzynarodowej.

Organizacje międzynarodowe nie są twórcami suwerennymi, ich podmiotowość ma charakter pochodny (nadany przez państwa tworzące organizację) i ograniczony (zakres podmiotowości uzależniony jest od celów i funkcji spełnianych przez organizację, np. organizacja może posiadać prawo do zawierania traktatów w określonych dziedzinach i jednocześnie być pozbawiona prawa legacji).

Zakres kompetencji organizacji wynika z nadania przez tworzące organizację państwa (**zasada kompetencji powierzonych**), zmodyfikowanego niekiedy **doktryną kompetencji domniemanych** (organizacja może posiadać dodatkowe kompetencje, nieprzewidziane wyraźnie przez państwa kreujące organizację, jeżeli są one konieczne dla realizacji celów i funkcji organizacji i wynikają z kompetencji już przyznanych). Państwa członkowskie mogą także w każdej chwili rozwiązać organizację, likwidując podmiot prawa.

PRZYKŁAD

W dniu 18.4.1946 r. na mocy uchwały Zgromadzenia Ligi Narodów rozwiązano tę organizację. Traktat z Lizbony zlikwidował Wspólnotę Europejską (jej następcą prawnym stała się jednolita UE), co nie oznaczało jednak uchylenia TWE, gdyż nadal funkcjonuje on pod zmienioną nazwą jako TFUE.

Rozdział 3. Ogólna charakterystyka UE jako organizacji międzynarodowej

1. Cele UE

Cele UE
<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie pokoju, wartości UE i dobrobytu narodów Unii; • zapewnienie obywatelom UE przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości bez granic wewnętrznych, w której zagwarantowana jest swoboda przepływu osób, w powiązaniu z właściwymi środkami w odniesieniu do kontroli granic zewnętrznych, azylu, imigracji, jak również zapobiegania i zwalczania przestępczości; • ustanowienie rynku wewnętrznego; • działanie na rzecz trwałego rozwoju Europy, którego podstawą jest zrównoważony wzrost gospodarczy oraz stabilność cen, społeczna gospodarka rynkowa o wysokiej konkurencyjności zmierzająca do pełnego zatrudnienia i postępu społecznego oraz wysoki poziom ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego; • wspieranie postępu naukowo-technicznego; • zwalczanie wyłączenia społecznego i dyskryminacji oraz wspieranie sprawiedliwości i ochrony socjalnej, równości kobiet i mężczyzn, solidarności między pokoleniami i ochrony praw dziecka; • wspieranie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej oraz solidarności między państwami członkowskimi; • poszanowanie dla bogatej różnorodności kulturowej i językowej UE oraz czuwanie nad ochroną i rozwojem dziedzictwa kulturowego Europy; • ustanowienie unii gospodarczej i walutowej, której walutą jest euro; • w stosunkach zewnętrznych umacnianie i propagowanie wartości i interesów UE oraz wnoszenie wkładu w ochronę swoich obywateli. Przyczynianie się do pokoju, bezpieczeństwa, trwałego rozwoju Ziemi, do solidarności i wzajemnego szacunku między narodami, do swobodnego i uczciwego handlu, do wyeliminowania ubóstwa oraz do ochrony praw człowieka, w szczególności praw dziecka, a także do ścisłego przestrzegania i rozwoju prawa międzynarodowego, w szczególności zasad Karty Narodów Zjednoczonych.

Wymienione cele mają być osiągnięte właściwymi środkami, odpowiednio do zakresu kompetencji przyznanych UE na mocy traktatów.

2. Zagadnienie podmiotowości prawnej UE. Traktat Lizboński nadał UE podmiotowość prawnomiędzynarodową. Artykuł 47 TUE postanawia: „Unia ma osobowość prawną”. Unia Europejska jako podmiot prawa międzynarodowego może zawierać umowy międzynarodowe (w granicach objętych jej kompetencjami), przystępować do organizacji międzynarodowych, wysyłać własnych i przyjmować obcych przedstawicieli dyplomatycznych, występować z roszczeniami międzynarodowymi i ponosić odpowiedzialność międzynarodową. Niezależnie od podmiotowości prawnomiędzynarodowej należy wyróżnić **podmiotowość w prawie wewnętrznym państw członkowskich UE.**

Rozdział 4. Unia Europejska jako organizacja półotwarta

1. Przystąpienie do UE. Szczegółowe kryteria stawiane państwom aspirującym do członkostwa w UE oraz procedury akcesyjne omówione zostały w rozdziale poświęconym stanowiению prawa pierwotnego UE. Od początków integracji w latach 50. XX w., obejmujących 6 państw – założycieli Wspólnot (członkowie pierwotni), Wspólnoty a następnie UE przechodziły 7 fal rozszerzeń, w efekcie których terytorialnie UE obejmuje obecnie 28 państw.

2. Członkowie UE

	Data przystąpienia	Państwa
I rozszerzenie Wspólnot Europejskich	1.1.1973 r.	Dania, Irlandia, Wielka Brytania ¹
II rozszerzenie Wspólnot Europejskich	1.1.1981 r.	Grecja
III rozszerzenie Wspólnot Europejskich	1.1.1986 r.	Hiszpania, Portugalia
I rozszerzenie Unii Europejskiej	1.1.1995 r.	Austria, Finlandia, Szwecja
II rozszerzenie Unii Europejskiej	1.5.2004 r.	Cypr, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska, Słowenia, Słowacja, Węgry
III rozszerzenie Unii Europejskiej	1.1.2007 r.	Bułgaria, Rumunia
IV rozszerzenie Unii Europejskiej	1.7.2013 r.	Chorwacja

¹ 30.3.2019 r. Wielka Brytania wystąpi z UE.

Członkowie pierwotni to EWWiS, EWG i TEWEA: Belgia, Francja, Holandia, Luksemburg, Niemcy i Włochy.

3. Stowarzyszenie z UE. Obok pełnego członkostwa w UE, TFUE dopuszcza możliwość **stowarzyszenia z Unią Europejską**. Cele takiego stowarzyszenia mogą być różne w zależności od jego rodzaju. Zasadniczo, ze względu na podstawę prawną, wyróżnia się dwa rodzaje stowarzyszeń:

- zawierane na podstawie art. 217 TFUE międzynarodowe umowy stowarzyszeniowe pomiędzy UE z jednej strony a jednym lub większą liczbą państw lub organizacji międzynarodowych z drugiej strony. Umowy takie określa się niekiedy jako **stowarzyszenia traktatowe**. Różnią się one w zależności od podmiotu, z którym są zawierane i mogą mieć charakter:
 - **stowarzyszeń ograniczonych do państw europejskich,**
 - **stowarzyszeń z państwami pozaeuropejskimi;**
- zawierane na podstawie art. 198–203 TFUE stowarzyszenia krajów i terytoriów zamorskich, utrzymujących szczególne stosunki z Danią, Francją, Niderlandami i Wielką Brytanią. Są to tzw. **stowarzyszenia konstytucyjne**.

Stowarzyszenia traktatowe

Opierają się na umowie międzynarodowej. Umowa stowarzyszeniowa musi charakteryzować się wzajemnością praw i obowiązków, wspólnymi działaniami i szczególnymi procedurami. Istotą stowarzyszenia jest stworzenie strefy wolnego handlu lub unii celnej pomiędzy umawiającymi się państwami. Jeżeli stowarzyszenie dotyczy **państwa europejskiego**, to ma ono na celu przygotowanie danego państwa do członkostwa w UE, stąd też niekiedy było określane mianem „**dynamicznego stowarzyszenia**”. Podkreślić jednak należy, że umowa stowarzyszeniowa nie gwarantuje uzyskania członkostwa w UE. Nowsze umowy stowarzyszeniowe o takim charakterze (np. zawarte 16.12.1991 r. umowy stowarzyszeniowe z Czechami, Polską, Słowacją i Węgrami; także późniejsze umowy z Bułgarią, Estonią, Litwą, Łotwą, Rumunią, czy Słowenią) noszą nazwę „**Układów Europejskich**” (umowy te przestały obowiązywać z chwilą przystąpienia wymienionych państw do UE). Były one zawierane jako tzw. **umowy mieszane**, tj. takie, w których jako strona umowy, obok dotychczasowych Wspólnot Europejskich, występowały ich państwa członkowskie. Umowy te stanowiły integralną część unijnego porządku prawnego. Ich przedmiot oraz treść odróżniała je od pozostałych stowarzyszeń traktatowych. Celami takich umów był dialog polityczny, popieranie rozwoju handlu i harmonijnych stosunków gospodarczych, udzielenie podstaw prawnych dla pomocy finansowej i technicznej dla danego państwa, a także wytyczenie ram integracji z UE i sposobów rozwiązywania ewentualnych sporów wynikających ze stosowania i interpretacji Układu. W ramach stowarzyszenia powoływana była struktura instytucjonalna obejmująca: Radę Stowarzyszenia, Komitet Stowarzyszenia i Parlamentarny Komitet Stowarzyszenia. Najnowszymi umowami stowarzyszeniowymi są Układy Europejskie o Stabilizacji i Stowarzyszeniu (*Stabilization and Association Agreement – SAA*) zawarte jeszcze przez Wspólnoty Europejskie i ich państwa członkowskie z Chorwacją oraz Macedonią.

Stowarzyszenia konstytucyjne

Zawierane są z krajami i terytoriami zamorskimi państw członkowskich UE wymienionymi w załączniku Nr II do TWE. Celem takiego stowarzyszenia jest promowanie rozwoju gospodarczego i społecznego krajów i terytoriów oraz ustanowienie ścisłych stosunków gospodarczych między nimi a UE. Ma ono służyć przede wszystkim sprzyjaniu interesom i pomyślności mieszkańców tych obszarów, poprzez doprowadzenie ich do rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego. Sprzyja temu stworzenie strefy wolnego handlu oraz zniesienie ceł w stosunkach z krajem lub terytorium stowarzyszonym.

4. Wystąpienie z UE. Traktat Lizboński, po raz pierwszy w historii UE, wprowadził do TUE przepis przewidujący możliwość wystąpienia państwa z organizacji. Artykuł 50 TUE stanowi w ust. 1: „Każde Państwo Członkowskie może, zgodnie ze swoimi wymogami konstytucyjnymi, podjąć decyzję o wystąpieniu z Unii”. Wypowiedzenie TUE i TFUE będzie mieć charakter szczególny, wymykający się dotychczas znanemu w prawie międzynarodowym sposobowi wypowiedzania umów międzynarodowych.

Ze względu na daleko zaawansowany charakter integracji, państwo opuszczające Unię będzie musiało wynegocjować sobie warunki wystąpienia, na wzór przednio negocjowanych warunków akcesji.

Procedura wystąpienia z UE przedstawiać się będzie następująco:

ETAP I	Państwo członkowskie, które podjęło decyzję o wystąpieniu, notyfikuje swój zamiar Radzie Europejskiej.
ETAP II	W świetle wytycznych Rady Europejskiej Unia prowadzi negocjacje i zawiera z tym państwem umowę określającą warunki jego wystąpienia, uwzględniając ramy jego przyszłych stosunków z Unią. Umowę tę negocjuje się zgodnie z art. 218 ust. 3 TFUE. Jest ona zawierana w imieniu Unii przez Radę, stanowiącą większość kwalifikowaną po uzyskaniu zgody PE. Członek Rady Europejskiej i Rady reprezentujący występujące państwo członkowskie nie bierze udziału w obradach ani w podejmowaniu decyzji Rady Europejskiej i Rady dotyczących tego państwa.
ETAP III	Traktaty przestają mieć zastosowanie do tego państwa od dnia wejścia w życie umowy o wystąpieniu lub, w przypadku jej braku, 2 lata po notyfikacji o zamiarze wystąpienia, chyba że Rada Europejska w porozumieniu z danym państwem członkowskim podejmie jednomyślnie decyzję o przedłużeniu tego okresu.

Pierwszym państwem, które postanowiło o skorzystaniu z prawa zawartego w art. 50 TUE była Wielka Brytania. Decyzję tę podjęła na skutek wyniku referendum z 23.6.2016 r. w którym większość głosujących (51,89%) opowiedziało się za wystąpieniem Wielkiej Brytanii z UE. Rozpoczęta 29.3.2017 r. procedura wystąpienia, zakończy się 30.3.2019 r. kiedy to Wielka Brytania przestanie być członkiem UE.

5. Możliwość wykluczenia z UE. Zarówno TUE, jak i TFUE nie zawierają postanowień dotyczących wykluczenia państwa członkowskiego z UE. Należałoby stwierdzić, że wykluczenie takie, na gruncie TUE i TFUE, jest **niemożliwe**. Niemniej wymienione traktaty podlegają ogólnym regułom stosowania umów międzynarodowych przyjętym w powszechnym prawie międzynarodowym, a zwłaszcza w Konwencji Wiedeńskiej o prawie traktatów z 23.5.1969 r. (Dz.U. z 1990 r. Nr 74, poz. 439, zał.). Artykuł 60 tej Konwencji przewiduje możliwość wygaśnięcia lub zawieszenia działania traktatu w stosunku do danego państwa, które dopuściło się istotnego naruszenia jego postanowień.

6. Przywileje i immunitety UE. Na podstawie art. 343 TFUE Unia korzysta na terytorium swoich państw członkowskich z przywilejów i immunitetów koniecznych do wykonywania jej zadań. Warunki wykonywania tych przywilejów i immunitetów określa Protokół z 8.4.1965 r. w sprawie przywilejów i immunitetów UE. Jest on załączony jako Protokół Nr 7 do TL.

Przez zbiorcze pojęcie **przywilejów i immunitetów** należy rozumieć niepodleganie jurysdykcji sądów i organów państwa członkowskiego (**immunitety**) oraz różnego rodzaju ulgi, zwolnienia, np. od opłat celnych (**przywileje**). Przysługują one UE na podstawie funkcjonalnej, tzn. są konieczne dla wypełniania zadań przez Unię.

Immunitety UE

- nietykalność lokalów i budynków UE. Nie podlegają one rewizjom, rekwizycjom, konfiskacie lub wywłaszczeniu. Mienie i aktywa Unii nie podlegają żadnym środkom przymusu administracyjnego lub sądowego bez upoważnienia Trybunału Sprawiedliwości UE;
- nietykalność archiwów UE.

Przywileje UE

- zwolnienie UE, jej aktywów, przychodów i innego mienia ze wszelkich podatków bezpośrednich. Rządy państw członkowskich UE, wszędzie tam, gdzie jest to możliwe, mają podejmować stosowne środki w celu umorzenia lub zwrotu kwoty podatków pośrednich lub podatków z tytułu sprzedaży wliczonych w cenę mienia ruchomego i nieruchomości, w przypadku gdy UE dokonuje, do celów użytku służbowego, poważnych zakupów, których cena zawiera tego typu podatki. Jednak stosowanie tych postanowień nie może spowodować zakłócenia konkurencji w obrębie Unii. Ponadto, zwolnień nie udziela się w stosunku do podatków i opłat, których wysokość stanowi jedynie wynagrodzenie za skorzystanie z usługi użyteczności publicznej;
- zwolnienie UE z wszelkich ceł, zakazów i ograniczeń przywózowych i wywózowych w stosunku do produktów przeznaczonych do jej użytku służbowego: produkty przywiezione w ten sposób mogą jednak zostać sprzedane, odpłatnie lub nieodpłatnie, na terytorium kraju, do którego zostały przywiezione, wyłącznie na warunkach określonych przez rząd tego kraju. Unia jest także zwolniona z wszelkich ceł, zakazów i ograniczeń przywózowych i wywózowych w odniesieniu do swoich publikacji;
- w celu komunikacji służbowej i przekazywania wszelkich dokumentów, instytucje UE korzystają na terytorium każdego państwa członkowskiego UE z przywilejów przyznawanych przez dane państwo placówkom dyplomatycznym. Korespondencja służbowa i inne środki komunikacji służbowej instytucji Unii nie podlegają cenzurze;
- szefowie instytucji UE mogą wydawać dokumenty podróży członkom i pracownikom instytucji Unii. Rada UE, stanowiąc zwykłą większością, określa postać takiego dokumentu. Państwa członkowskie uznają go za ważny dokument podróży. *Laissez-passer* wydawane są urzędnikom i innym pracownikom na warunkach określonych w regulaminie pracowniczym urzędników i warunkach zatrudnienia innych pracowników Unii. Komisja Europejska może zawierać umowy umożliwiające uznawanie *laissez-passer* jako ważnych dokumentów podróży na terytorium państw trzecich.

Rozdział 5. Symbole UE

1. Flaga. Stanowi ją krąg 12 pięcioramiennych złotych gwiazd symetrycznie rozmieszczonych na prostokątnym niebieskim tle.

Generalną zasadą jest, że ponieważ UE nie jest państwem, a jedynie organizacją międzynarodową, stąd flaga Unii jest jedynie flagą organizacji, która w hierarchii heraldycznej stoi znacznie poniżej flagi państwowej. Wynika stąd zasada pierwszeństwa flagi państwowej. W przypadku wieszania flagi europejskiej wraz z flagami państw członkowskich obowiązuje reguła pierwszeństwa znaków gospodarza, tzn. flaga UE powinna wisieć na pierwszym miejscu, jeżeli organizatorem wydarzenia jest instytucja Unii, na ostatnim zaś, jeżeli funkcję gospodarza pełni państwo członkowskie (dotyczy to np. oficjalnych wizyt Przewodniczącego KE w krajach unijnych).

2. Hymn. Podobnie jak flaga, także hymn Unii („Oda do radości”) został przejęty od Rady Europy, w związku z czym ma on charakter ogólnoeuropejski. Już w 1972 r. Rada Europy postanowiła przyjąć za hymn czwartą część IX Symfonii *Ludwika van Beethovena* w adaptacji *Herberta von Karajana*. Decyzję o przyjęciu hymnu europejskiego Rada Europejska podjęła na tym samym posiedzeniu, na którym zaakceptowano flagę europejską (Mediolan, czerwiec 1985 r.).

3. Dewiza. Traktat Konstytucyjny w art. I-8 ustanawiał jako dewizę UE motto „Zjednoczona w różnorodności”. Dewiza ta funkcjonowała od lat w obiegu nieoficjalnym, odwołując się do zróżnicowania narodów europejskich jako szczególnego bogactwa UE. Pomimo tej różnorodności Unia pozostaje jednoczącą platformą pozwalającą narodom europejskim na realizację wspólnych celów. Ponieważ TL nie zawiera przepisu określającego symbole UE, dewiza powyższa nadal funkcjonuje bez podstaw traktatowych.

4. Waluta. Istotnym symbolem Unii jest wspólna waluta – euro (została ona omówiona w rozdziale poświęconym Unii Gospodarczej i Walutowej).

5. Święto. Rocznicą przedstawienia deklaracji *Schumana* (9.5.1950 r.) jest obchodzona jako **Dzień Europy**. Każdego roku, w dniu **9 maja**, pracownicy instytucji europejskich mają wolne, zaś w państwach członkowskich UE odbywają się okolicznościowe imprezy. Delegacje KE w różnych krajach organizują przyjęcia.

Choć TK nie wymieniał go wśród symboli UE, to jednak niekiedy zalicza się także do ich katalogu paszport UE.

